

zondag 15 april 2018 in het Kruispunt

lezing oude testament (lector) Genesis 4, 1-16

lied Zingend Geloven 8 – 46 De stad van Kain...

lezing nieuwe testament (lector) Johannes 21, 15-24

lied Liedboek 649, 1.2.6. O Heer, blijf toch niet vragen...

uitleg en verkondiging

Gemeente, lieve mensen van onze Heer,

Sinds Pasen cirkelen in de kerk
de gedachten rond het nieuwe begin.

Want Pasen, dat is een nieuw begin.
Wij lezen in Genesis.
Het begin van alles, zeg maar, het allereerste, echte, nieuwe begin.

Genesis gaat over hoe de mens bedoeld was.
En hoe die zich vervolgens ontpopt.

"Waar ben je?" dat was de vraag van God
in het verhaal van Adam en Eva.
Dat was de vraag naar: hoe heb je het met God?

"Waar is je broer?" is nu de vraag.
Hoe heb je het met de ander?

De mens ontpopt zich dus eerst als een
die denkt het zonder God wel te kunnen stellen.
En nu horen wij:
hij denkt ook te kunnen leven
zonder verantwoordelijk te zijn voor de ander.

Hij ontpopt zich - en dat is nogal wat - als moordenaar van zijn naaste.

---onderscheid---

Hoe is het zover gekomen?

Het verhaal vertelt dat het begon met
dat het offer van de één
wel werd gezien door God
en het offer van de ander niet.

In kinderbijbels staat er vaak een plaatje bij van
recht omhoog kringelende rook bij de een
terwijl dat bij de ander niet wil lukken.

Dat staat er niet, het is ook de vraag of we al
aan offers moeten denken die
op altaren worden gebracht,
want we zijn hier nog in een fase in de bijbel waar
God en mens worden gedacht als
rechtstreeks met elkaar sprekend.
Het hoeft nog niet via een offer, dat komt later.

God kijkt naar wat Abel voor God brengt
en naar wat Kain voor God brengt kijkt hij niet.

Of ze dat konden zien of horen of voelen - dat weten we niet.

Maar wat ieder van ons wel weet is hoe dat voelt.
Als je niet gezien wordt.

Ieder van ons heeft daar nog wel een verhaal bij.
De meester op school die geen waardering had
voor je prestaties en voor die van een ander wel.

Opa die de tekening van het ene kleinkind
veel mooier lijkt te vinden dan van het andere kleinkind.

Of, later, in het volwassen bestaan de gewaarwording
dat anderen het altijd makkelijker hebben dan jij.

Jij moet vechten, anderen krijgen het zomaar.
Het doet pijn niet gezien te worden.
Je zou er kwaad van kunnen worden...

Maakt God dan ook onderscheid?

Heeft hij voorkeur voor de een en benadeelt hij een ander?
Of is hij niet in staat om aan twee tegelijk aandacht te geven?

God is geheim. God is zwijgen. Zeggen de rabbijnen.
Moet je niet verder in graven.

Misschien is het ook gewoon een manier om te zeggen:
zo gaan de dingen in het leven:
de een wordt gezien en de ander niet.

Het is niet eerlijk, nee. Het leven is niet altijd eerlijk.

Voordat we dit zo slikken en het erbij laten
moeten we misschien nog op één ding letten:

Kain wordt vaker genoemd. Hij is de eerste en de laatste
die genoemd wordt.

Hij is de oudste, de sterkste.

En misschien ook degene met het belangrijkste beroep:
akkerbouwer.

Israël schrijft dit op in een tijd waar het
het zwervend bestaan achter zich heeft gelaten
en waar de vraag speelt hoe thuis te raken
op de plek waar je bent.

Ook de namen duiden op een verschil,

Eva geeft er ook uitleg aan:

Kain is de verworvene. Abel is damp.

Kain verwierf zij, alsof ze er veel voor gedaan heeft.

En dan staat er "ze voegde toe en baarde..."

Abel is een toevoeging, een voetnoot bij Kain,

een aanhangsel, een damp,

een zucht, een nietig ventje.

Kain is de hoofdfiguur en Abel is de nevenfiguur.

Dat zie je ook aan hun gedrag.

Kain neemt het initiatief tot het offer.

Abel doet ook iets met offer, hij doet hem na.

God heeft dus oog voor de zwakkere,

als hij het offer van Abel ziet en

dat van Kain niet!

En hij nodigt verderop Kain uit om dat ook te doen:

let op je broer.

Moet ik mijn broeders hoeder zijn? Ja, dat moet jij!

De Hebreënbrieff gaan nog een stapje verder

en zegt (Hebr. 11,4) dat het

door het geloof van Abel was

dat zijn offer meer waarde had dan dat van Kain.

---gezicht---

De een wordt gezien en de ander niet.
Het verhaal verklaart dat verder niet.

Maar wil het er met ons over hebben
hoe je daar dan vervolgens mee omgaat.

Hoeveel ruimte geef ik aan mijn jaloezie?

Hoeveel voeding geef ik aan de woede
die ik in mij voel opkomen?

Gaat dat richting maagzweer en depressie
of richting moord en doodslag?

Wat ga je voeden als je kwaad wordt,
welke neiging in je ga je groot en sterk maken?

Dat het leven vaak onrechtvaardig is,
daar kun jij, mens, niet altijd wat aan doen.
Maar welke neiging in je je gaat voeden,
daar kun jij wel wat aan doen.

Kain is gekwetst en kan niets anders meer zien
dan zijn pijn en jaloezie.
Daar gaat hij alle voeding en energie naar toe doen,
dat gaat hij groter maken en sterker.
Al het andere wordt een bijzaak.

Zijn blik werd donker. Zo staat het er.

Maar eigenlijk moet je vertalen met "Zijn aangezicht viel".

Dat is in het Hebreeuws meer dan dat je gezicht wat betreft.

Dat is een aanduiding voor dat je uit de communicatie gaat stappen.
Je kijkt de ander niet meer aan.

"Zijn aangezicht viel" is dat je besluit
de ander niet meer te zien.

Dat is het tegenovergestelde van de zegen uit Num 6
"de Heer verheffe zijn aangezicht...!"

Dat wil zeggen: hij ziet je. Hij wil communiceren.
Er is relatie!
Aangezicht opheffen, dat is: elkaar zien!

De Eeuwige waarschuwt Kain voor zonde en begeerte,
voor het sterk maken van jaloezie en woede,
het voeden van de haat,
de dingen met egoïsme.
Maar Kain is bezig met zichzelf en zijn zelfbeeld.

"Is het niet zo dat als je goed handelt je in elkaars ogen kijkt...?"
De Eeuwige probeert nog een gesprek.
Maar Kain laat het niet tot een gesprek komen.
Zijn aangezicht is gevallen,
hij is uit het gesprek gestapt.

In plaats daarvan richt hij zich tot zijn broer: "zullen we...?"

Kain gaat jaloezie en woede voeden.
Dat blijft niet zonder gevolgen.

Niet een broer ziet hij, maar een concurrent.
Terwijl het om dingen gaat waar die broer
zelf niets aan kan doen.

Ik moet denken aan berichten op social media
die de wereld ingeslingerd worden.
Geschreven om de haat te voeden.
Snel en hard en meedogenloos.

Onze tijd is er goed in, geloof ik.

Kain gaat de haat voeden.
Zijn broer wordt een concurrent.
Wat heet: een vijand.
En die moet uitgeschakeld worden.

---moord---

Ja, als dat eenmaal aan de gang is
dat de jaloezie en haat een grote rol speelt
en alle gebeurtenissen alleen maar
voeding hiervoor lijken te zijn

- talloze mogelijkheden om ruzie te krijgen,
te hebben en in stand te houden
met je broer of zus!
Er kan veel misgaan tussen broers en zussen.
En die kunnen er vaak niet eens iets aan doen.

Kain had op God kwaad moeten zijn,
maar hij richt zijn woede op de zwakkere.

Hoe vaak zijn we met onze agressie
zuiver bij degene die het aangaat?

De waarschuwing was nog:
Blijf je hoofd opheffen!
Elkaar in de ogen kijken!
Geef elkaar ruimte!
Ook en juist als het leven niet eerlijk is.

Kain vermoordt zijn broer.
Het is zover gekomen dat hij denkt
dat het in zijn belang is om de ander
uit te schakelen.

---woede---

Woede die je voedt leidt tot haat en tot misdaad!

De Eeuwige waarschuwt al voordat het gebeurt.

Zonde gaat voor je deur liggen -
dwz: als je je woede laat voortbestaan
dan wordt die tot wraaklust en
daarna tot haat.

Wat moet je dan doen?

I.p.v. woede te voeden en te koesteren
het goede doen.
Dat is het enige dat helpt.
Daardoor doorbreek je je gerichtheid op jezelf.
Anders gaat die zonde niet meer weg voor je deur.

"Ik ben kwaad" zeggen we dan.
Maar hier staat: zonde is op jou gericht - dwz:
je bent het voorwerp van de zonde,
niet het subject, zoals je denkt.

Je hebt het niet meer zelf voor het zeggen.
Ook al denk je dat juist wel.

Boosheid maakt dat je het allerbelangrijkste
dat een misdaad kan voorkomen,
niet doet, namelijk spreken met de ander.
Je aangezicht opheffen.
Iets goeds doen.
Dat helpt.

Nee, we slaan onze naaste niet dood.
Maar hebben we Kainsmentaliteit in ons?

Wat doen we als we kwaad worden?
Waar gaat dat heen en wat gaan we ermee voeden?
En raakt een mens die aandacht nodig heeft
daardoor uit ons blikveld?

Een mens die onze broer of zus is
en een concurrent lijkt te gaan worden?

---zo niet---

Ja, en Kain?
Je kunt je broer wel vermoorden.
Maar dat betekent nog niet dat je van je broer af bent
en van alle dingen die jij niet kunt verdragen.

Kain is nu niet een mens zonder broer,
hij is vanaf nu
iemand die zijn broer vermoord heeft.
Zo zal hij worden aangeduid.

Hij heeft de naam van zijn broer dicht bij zich dan ooit tevoren.

Kain merkt dat hij niet alleen Abel het leven onmogelijk heeft gemaakt,
maar ook zichzelf!
Als je haat gaat voeden tot in het oneindige,
dan is dit het gevolg.
Je hebt zelf geen leven meer.

Het bloed van Abel roept van de aarde.
Daar is de akker weer.

Die protesteert.
De akker verdraagt dit niet.
Deze mens wil hij niet dragen.

Kain krijgt om zo te zeggen
geen voet aan de grond.
Moet steeds verder.
De aarde wordt een doolhof voor Kain.

Nu hij straf krijgt komt hij trouwens wel met antwoorden...!
Daarnet reageerde hij niet op de vragen van God,
ging hij weg uit de communicatie...

De derde vervloeking nu.
De slang, de aarde, deze mens.

Kain moet zich verbergen voor God.
Geen relatie meer.
Afgelopen met hem.
Dolen en dwalen over de aarde.

Dat is heel wat anders dan het nieuwe begin van Pasen.

Moet dat zo gaan dan?
Is Kain ten dode opgeschreven?

"Zo niet" staat er in v 15 (laat NBV weg...).

Wat Kain deed mag niet eindeloos doorgaan.
De ene moord mag niet de andere uitlokken.
Hij had er zelf mee moeten stoppen,
maar nu moet God dat maar doen.

God maakt een beschermend teken aan Kain.

God kiest eerst partij voor het slachtoffer.
En dan ook voor de dader, en tegen potentiële wrekers.

Want woede en kwaadheid,
van welke aard dan ook,
moet je niet voeden.
Je moet het goede doen.
Dat is het enige wat helpt.

Daarom geeft de Eeuwige ook voor Kain
de hoop niet op en geeft hem een nieuwe kans.

Het zal niet als voordien zijn,
maar hij moet kunnen leven.

Licht van Pasen.

Ook hij is een mens die door God vastgehouden wordt.

Hij is gezien. Hij is opgemerkt...

---to do---

Voor zover wij de mentaliteit van Kain in ons hebben
is de opdracht van de Eeuwige
misschien ook iets voor ons:

"de zonde ligt op de loer, begerig om jou in haar greep te krijgen;
maar jij moet sterker zijn dan zij".

Dus:

Ga de haat en de woede in je niet voeden,
maar doe iets goeds.

Dat helpt om de vernietigende zuigkracht van het kwaad
te beteugelen.

Misschien kan het zelfs wel via Twitter en facebook.

En vooral: hef je gezicht op!
Kijk elkaar in de ogen!
Laat je blik niet vallen maar blijf in relatie!

Rechtop staan en rechtop gaan.
Zo heeft de Eeuwige ons mensen bedoeld.

Amen.

© Jan-Hendrik Kip

stilte

lied

Liedboek 272 Wij zoeken in uw huis...